

Zegel van de kooplieden van Harderwijk uit 1263.
Randschrift: "sigillum burgensium de herderwiche"

kwartaalblad van
HERDEREWICH
de oudheidkundige vereniging
van Harderwijk en Hierden

In dit nummer:

Van de voorzitter	pag. 2
Van de penningmeester	pag. 2
Van de bibliothecaris	pag. 2
Vanghentoren, dienstpoort of stadspoort	pag. 5
Middeleeuwse- en Provinciale Muntslag in Harderwijk (aflevering 10)	pag. 17
Bekende alumni van de Gelderse Hogeschool (3)	pag. 23
Beken ten oosten van Harderwijk (2)	pag. 28
Van alles wat ver-EEUW-igd (17)	pag. 33
Harderwijkers en/of Hierders (16)	pag. 39
Samenstelling bestuur en werkzame leden	pag. 3

“Infocus” als bijlage bij het Vittepraetje.

Ter gelegenheid van een reünie op 17 mei jl. van het personeel en vrijwilligers van de stichting “het Huis” in Harderwijk verscheen een speciale uitgave van hun personeelsblad “Infocus”.

Dit nummer staat in het teken van de ouderenzorg in Harderwijk vroeger en nu. Het bestuur van de stichting dacht dat ook leden van Herderewich wel belangstelling zouden hebben voor deze historisch getinte uitgave van Infocus. Voor ieder lid van Herderewich stellen zij gratis een exemplaar ter beschikking.

Om de bezorging zo efficiënt mogelijk te laten verlopen is “Infocus” samen met het Vittepraetje bezorgd.

Herderewich bedankt het bestuur van de stichting “het Huis” voor deze mooi uitgevoerde attentie.

Van de penningmeester

K.Chr. Uittien

Verreweg de meeste leden hun **contributie** voor dit jaar hebben betaald.

Van de heer H. Drost ontvingen wij daarnaast nog een extra donatie van € 37=.

Onze hartelijke dank hiervoor.

Er zijn echter 59 leden die nog niet hebben betaald.

Uw penningmeester zou het zéér op prijs stellen indien zij de € 16,00 alsnog overmaken op onze giro-rekening nummer 303 61 92. Leden die uitsluitend kontant of naar een bankrekening willen betalen kunnen ook hun geld kwijt.

Voor kontante betaling kunt u bijna altijd terecht op de J.P. Heyelaan 58 of op maandag- en donderdagmiddag bij het oud-archief in het gemeentehuis.

Leden die hun contributie naar een bank willen overmaken kunnen € 16,= storten op rekening 62 20 99 569 t.n.v. Oudheidkundige Vereniging Herderewich.

Beseft u alstublieft dat wij financiële verplichtingen hebben die van uw contributies betaald moeten worden.

Van de werkgroep Genealogie

Er zijn weer twee nieuwe publicaties gereed gekomen.

1. **Geboorten van Harderwijk 1861 tot en met 1902.** Ruim 9.500 kinderen met vermelding van de ouders, hun beroep, leeftijd en indien vermeld, het adres.
Achterin is een alfabetische index opgenomen met een verwijzing naar het jaar en het aktnummer zodat snel op naam gezocht kan worden.

2. **Index op de resolutieboeken van Harderwijk 1593 - 1813.**

Een A-4 klapper met 250 pagina's trefwoorden die toegang geven tot een nog weinig geraadpleegde historische bron.

In de resolutieboeken zijn gebeurtenissen uit het dagelijks leven van onze Harderwijkse voorouders opgetekend. Het Stadsbestuur, bestaande uit een burgemeester en schepenen, behandelde zaken op nagenoeg alle maatschappelijke terreinen: rechtspraak, verkeer en vervoer, wegen, onderwijs, garnizoen, etc.

Achter trefwoorden als:

Academie, Dieven, Gasthuis, Joden, Koperslagers, Melatenhuis, Putceduls, Roomschen, Schoorsteengeld, etc., gaat een schat aan historische informatie schuil.

Zo'n kleine 7.000 trefwoorden met verwijzing naar meerdere pagina's per trefwoord, garanderen de gebruiker een voortreffelijke 'ingang' tot deze zeer interessante resolutieboeken.

Prijs: € 17,50

Van de bibliothecaris

G. Berends

Nieuwe aanwinst

"**Het Belgenkamp in Harderwijk 1914-1918**" geschreven door de heer A.L. Reyngoudt uit Ermelo.

In deze doctoraalscriptie tracht de promovendus een antwoord te vinden op de vraag "Waarin onderscheidde Harderwijk zich bij de opvang van de Belgische militaire vluchtelingen?" Het antwoord kunt U te weten komen door onze bibliotheek eens te bezoeken.

Gelezen in andere bladen

In "**De Mothoek**" nr. 2002-4 legt J.van Eijck uit hoe het Dorpshuis "Molijn-de Groot" aan zijn naam komt. A. Pul-Tasseren geeft antwoord op de vraag "Wat is een lijkendeur? Nr. 2003-1 is een themanummer, geheel gewijd aan het inmiddels uitgestorven beroep van eekschiller. Geïnteresseerden die dit fraai verzorgde boekwerkje zelf willen hebben kunnen dit kopen bij boekhandel Ozinga in Nunspeet.

In "**Uth het Oulde-Bruck**", januari 2003, beschrijft E. Boeve in zijn artikel "Transport op het boerenbedrijf" hoe het transport van de producten op en van het bedrijf in vroeger jaren geschiedde. Het artikel is verluchtigd met een aantal unieke foto's van reeds lang vergeten transportmiddelen, waarbij die van jongens met een hondenkar wel erg in het oog springt.

Lammert van Pijkeren legt ons uit waar zijn naam vandaan komt in "Het ontstaan van een achternaam". In de editie van april 2003 wordt onder de titel "Boerderijen van vroeger... en nu" aandacht besteed aan het feit dat het jaar 2003 in het gehele land in het teken van de boerderij staat. In dit artikel wordt iets getoond van de ontwikkeling die boerderijen in Oldebroek en omgeving hebben doorgemaakt.

“**Arent thoe Boecop**”, nr.72, besteedt deze keer aandacht aan de gasfabriek te Elburg. Wilma Seijbel verhaalt over de benoeming van "Oranjedonder" Theunis Vos Gz. tot schepen van Elburg.

Jacobine Megchelsen/Haksteen wijdt een artikel aan oud-nieuwslezer Harmen Siezen en zijn Elburgse voorouders.

In “**Gelders Erfgoed**” 2002-6 belicht Arno Stam de Gelderse musea en hun bezoek in 2001. Belangwekkend is te lezen hoe externe factoren zoals de MKZ-crisis en wellicht ook de gevolgen van de aanslagen van 11 september hun uitwerking op de bezoekersaantallen niet hebben gemist.

Gelders Erfgoed 2003-1 staat grotendeels in het teken van de binnenvaart door de eeuwen heen en van de riviervisserij.

In “**De Graver**” uit **Putten** van maart 2003 schenkt Jan R. Budding aandacht aan "Verleden, heden en toekomst van het Putter stoomgemaal".

H.G. Esveld bericht ons "Over kerkwegen, stegen en paden vanuit buurt Gerven door Huinen naar Putten".

“**Heerde Historisch**” van maart 2003 opent met het eerste deel over de in Harderwijk geboren Rikkert Rieksen (1788-1863) veldwachter te Veessen van 1816 tot 1831. Tevens wordt uitvoerig aandacht geschonken aan de dijkdoorbraak in Zalk in 1926.

Voor het eerst ontvangen wij het kwartaalblad “**Oud Nijkerk**”. In het rijkelijk geïllustreerde nummer van Maart beschrijft o.a. Dion van Hooren onder de titel "Vergane Glorie" twee pakhuizen aan de Catharina- en Nieuwstraat.

Dit, en nog veel meer kunt u op uw gemak komen lezen in deze bladen die in onze bibliotheek ter inzage liggen.

Lenen kan vanzelfsprekend ook.

Met uitzondering van de maanden juli en augustus bent u **elke eerste woensdagavond** van de maand tussen 19.00 en 21.00 uur van harte welkom in onze bibliotheek in de "Kiekmure".

De eigenaren van de Vanghentoren nemen aan dat de Vanghentoren een voormalige stadspoort moet zijn geweest. Na de ingrijpende verbouwing van het voormalige soephuis aan het Blokhuis werd door hen het volgende medegedeeld:

Tijdens een onderzoek in 1984 door de eigenaren van de Vanghentoren, werden binnen de toren de pleisterlagen weggehaald waardoor twee dichtgemetselde poortopeningen aan het licht kwamen. Twee deskundigen, de heren Meffert en Van Stralen van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg, hebben meegedaan met het onderzoek en de restauratie begeleid. Bij het voorzichtig uithalen van de vulling van de dichtgemetselde poortingang aan de zee kant kwam een hamei-sleuf te voorschijn (een hamei is een valdeur). Deze sleuf heeft ertoe geleid dat de dichtgemetselde poortingangen mochten worden leeggehaald. De stenen uit de 15e eeuw werden, na te zijn schoon gebikt, weer gebruikt voor restauratie van de stadsmuur.

De Vanghentoren was oorspronkelijk een poortgebouw aan de Zuiderzee. Dat dit gebouw op de oudste kaart van Harderwijk, gemaakt door Jacobs van Deventer in 1570, niet voorkomt als "porta", komt omdat de stad deze poort omstreeks 1450 heeft laten dichtmetselen om te gebruiken als eerste gevangenis van de stad voor misdadigers. Na 1590, door de bouw van de zeebeër, stond de toren aan de Diepe Gracht. De Diepe Gracht werd doorgetrokken tot aan het Blokhuis.

Rechts, aan de noordzijde van de toren is een deur aangebracht waarvan de drempel onder het maaiveld in de muur is gebleven. Ook enkele traptreden en een "geheng" waren nog aanwezig. De eerste nis binnen getuigt nog van deze ingang.

Ook het huidige tongewelf is niet origineel, daarvoor was het een rib- of kruisgewelf. Achter het tongewelf zitten twee afgehakte blinde spitsbogen (aan de zuid- en noordmuur) en er zijn in twee hoeken nog aanzetten te zien van het oude kruisgewelf. Het tongewelf is deels gerestaureerd met dezelfde overgebleven oude stenen (zaten in de hameisleuf). Links in de zuidmuur zaten 3 originele traptreden, die leidden naar de vroegere ingang van het voormalige wachtlokaal, boven de poortdoorgang. Deze treden gaven aanleiding om het restant van de Vanghentoren te verhogen met een oude steensoort (maar dan van kleiner formaat) om in het wachtlokaal een woning te realiseren.

De trap tot het woongedeelte is met een afwijkende steensoort hersteld."

Veluws Dagblad 12-10-1985:

*Artikel kop: ZEEPOORT IN SOEPHUIS GESLOTEN MET VALLUIK ...
onverwachts op een zogenaamde "hamei-gleuf" gestoten. "Wij (de heren Roozeboom en Molenaar) menen dat de stadspoort vroeger is afgesloten met een valhek, een hamei"bij de restauratie is een complete spitsboog teruggevonden. Dat duidt erop dat het gebouw aanvankelijk is gebouwd als zeepoort.*

Verderop in het zelfde artikel;

...."In de authentieke muur zit een gleuf" aldus Molenaar. "Daaruit blijkt dat de poort vroeger uitgerust moet zijn geweest met een valluik. Dat luik is waarschijnlijk neergelaten bij hoog water of bij onraad. Eén en ander impliceert dat de poort (!) in haar oorspronke-

lijke staat een stuk hoger moet zijn geweest, want als zo'n luik wordt opgetrokken moet het uiteraard ergens blijven".

.... In de stadspoort die later tegen het soephuis aan is gebouwd zitten aanzetten voor een trap legt Molenaar uit. Daaruit mag je afleiden dat boven de poort een aparte ingang heeft gezeten. Bij de restauratie herstellen we ook die situatie: er komt weer een (houten) trap naar boven.

Commentaar

Ruim 3 jaar doe ik onderzoek naar de eigendomsgeschiedenis van onroerend goed binnen de veste. Daarmee ben ik nog geen historicus maar heb wel enige kennis over panden in Harderwijk vergaard. Op grond van wat ik voornamelijk in het gemeentearchief al bladerend en via toevalstreffers over de situatie bij het Blokhuis tegenkwam, **denk ik dat de Vanghentoren wel een poort maar géén stads-poort (t.b.v. de poorters) is geweest.**

Naar mijn mening, die ik verderop onderbouw, was het de toegang tot een terrein met de verblijven van de Graaf van Gelre. Eigenlijk klinkt dat wel zo logisch. Het zou toch beneden de waardigheid van de grote baas van Gelderland zijn als hij zich bij één der portiers van de stadspoorten zou moeten melden? Hij wilde onafhankelijk van ondergeschikten zijn verblijven kunnen betreden en verlaten. Ook bij het latere Nieuwe- of Ooster-Blokhuis of Kasteel was die voorziening aanwezig. Zoals verderop zal blijken waren de poorters van Harderwijk daar niet blij mee. Omdat in 1393 het (oude)Blokhuis met toebehoren werd teruggegeven⁸

Soephuis/Vanghentoren op een briefkaart van omstreeks 1925

aan de stad kon de ongewenste opening in de stadsmuur worden gedicht. Door de buitenkant dicht te metselen en de andere kant van een deur te voorzien ontstond een afsluitbare ruimte die prima als gevangenis kon worden gebruikt. De argumenten pro stadspoort zijn niet duidelijk en evenmin voor één uitleg vatbaar.

Bijvoorbeeld die "hamei-sleuf". Deze hoeft niet persé een geleiding voor een valhek te zijn. In een brief van 26 augustus 1985 aan de Rijksdienst voor de Monumentenzorg schreef de heer Roozeboom nog:

"... is een hameisleuf of vloedkering gevonden". Zoals heden ten dage nog gebruikelijk, worden dergelijke sleuven inderdaad gebruikt om vloedplanken¹ te plaatsen. Veel oude, aan het water gelegen, poorten hebben dergelijke sleuven. Een valhek, maar ook de normale poortdeuren, waren natuurlijk niet voldoende waterdicht, zeker niet als de deuren ook nog aan hengen scharnierden. De vondst van de resten van een oude houten paal, buiten de muur, hoeft niet te duiden op een zeebrug zoals er later één voor de Bruggepoort en de voor Vischpoort was. Het kan een restant zijn van de ophaalbrug voor de Graaf van Gelre.

Gegeven de leeftijd van Harderwijk en de eerste bebouwing in de omgeving van Selhorst, Groote Poort, Luttekepoort, is het uiterst onwaarschijnlijk dat er eerder een stadspoort aan de kant van het Blokhuis zou zijn geweest.

Alle afbeeldingen², stadsgesichten, plattegronden, etc. die iets laten zien van de omgeving van het Blokhuis, laten niets zien van een zo belangrijk bouwwerk als een (voormalige) stadspoort in die omgeving. Zelfs van de latere Vanghentoren is niets te zien op die oude plattegronden. De andere stadspoorten daarentegen zijn prominent aanwezig. In de archieven is ook niets te vinden dat duidt op een verdwenen stadspoort. De reeds lang verdwenen Peelenpoort echter komt nog

Restauratie "Soephuis" 1960

herhaaldelijk voor in diverse archivalia in het gemeente-archief van Harderwijk³. Om zoveel mogelijk informatie te vergaren is ook een bezoek gebracht aan de archieven van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg. Het dossier⁷ bevat uitsluitend correspondentie betreffende de subsidies. Het enige document met wat historische informatie is een handgeschreven commentaar van een medewerker, de heer Meffert, d.d. 30-7-1984 i.v.m. die subsidies. Ook het foto-archief, het tekeningenarchief en de bibliotheek van die rijksdienst had geen historische informatie inzake de Vanghentoren.

Voor mijn opvatting dat de Vanghentoren een poort voor/van de Graaf van Gelre moet zijn geweest, heb ik de volgende argumenten:

Volgens een rekest van juli 1266⁴ was er een verschil van mening over het eigendom van een **kamp land genaamd Burch**. Met een kamp land wordt meestal een stuk(je) **onbebouwde grond** bedoeld, vaak geschikt voor het verbouwen van gewassen. Er stond zeker geen gebouw op. Volgens meerdere onderzoekers⁵ wordt met dat "Burch" het terrein rondom het huidige Blokhuis bedoeld.

In zijn boek "Hardervicum Antiquum" schrijft Schrassert:

"Het Wester Block-huys, anders het Oude Block-huys ofte den Burgt genaamt, schijn gestigt te sijn door Reynald Grave van Gelder, omtrent ofte voort na het Jaar 1310, soo als ik afneeme uyt seeckeren Brief, in de weeck na Quasi Modo van 't selve Jaar geschreven, waar by Schepenen ende Raad aan den Grave opdraegen seecker Erve en ledige grond besijden de Vesten van haare Stadt."

Die "seeckere" brief was natuurlijk in het latijn zoals in die dagen gebruikelijk en bevatte de volgende tekst:

Noch van Herderwich.

Omnibus? presencia visuris et auditoris | Nos scultetus et scabini in Herderwich notum facimus firmiter protestantes quod nos nobili v. i. o domino nostro Reynaldo comiti Gelrie dum a nobis requisierit seu suis heredibus cum a nobis requisierit intra? murum opidi nostri unam aream ibidem iacentem nobis attinentem in? eadem? longitudine et latitudine qua quidem longitudine et latitudine sibi promissimus assignavimus et presentibus promittimus assignare testimonio presentium nostri sigilli robore firmatarum.

Datum Anno Domini m ccc decimo quarta feria post Quasimodo.

Vertaling door August de Man:

Aan allen die deze (brief) zullen zien en horen maken wij, schout en schepenen te Harderwijk bekend, met kracht getuigend, dat wij aan onze edele ... heer Reinoud, graaf van Gelre, omdat hij dat van ons gevraagd heeft, of voor zijn erfgenen, toen/omdat hij dat van ons gevraagd heeft (??), binnen de muur van onze stad een erf (stuk grond) dat daar ligt, dat ons behoort, met dezelfde lengte en breedte, (als) met welke lengte en breedte wij dat hem hebben beloofd, hebben toegewezen en met deze (brief) beloven toe te wijzen Opgemaakt in het jaar onzes Heren 1310, woensdag na Quasimodo.

nb: Quasimodo is de eerste zondag na Pasen, als de mis begint met "Quasimodo geniti infantes" = "Als pasgeboren baby's".

Onze toenmalige landsheer kon gaan bouwen aan zijn "Blokhuys". Er moest natuurlijk ook onderdak zijn voor personeel en toebehoren en zeker ook een uitgang om dat terrein op eigen verantwoording te betreden en te verlaten.

Hoewel Harderwijk in 1231 stadsrechten kreeg, is mij niet bekend of het kamp land Burch binnen het ommuurde gedeelte lag. Mogelijk werd eerst het terrein van het Blokhuys ommuurd en werd pas later de stadsmuur er tegenaan gebouwd. Ook Zutphen had zo'n Blokhuys voor de Graaf van Gelre⁶.

De kaart uit 1568 van Jacob van Deventer laat alle militair belangrijke gebouwen en situaties zien. De begaanbare wegen zijn voorzien van stippen die ongeveer 2 pas uit elkaar liggen.

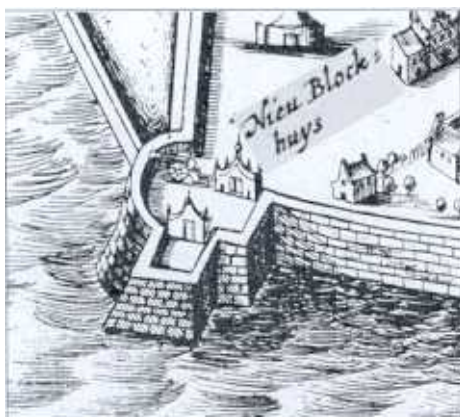

Fragment van de kaart van Jacob van Deventer

Aan de westzijde van Harderwijk zien we een beloopbare dam die eindigt ter hoogte van het Oude Blokhuys. Die dam, die later is vervangen door een gemetselde zeebeer, moest het water van de gracht gescheiden houden van de zee. Over die dam kon de Graaf van Gelre zijn domein bereiken. Ten behoeve van de ingang zal er een ophaalbrug(getje) zijn geweest. Dat verklaart dan de aanwezigheid van paalresten ter plaatse.

De bekende vestingonderzoeker F.A. Hoeffer schrijft in deel 27 van "Bijdragen en mededelingen" van Gelre in 1924: "Het Oude blokhuis of de Burcht, gesticht omtrent 1310, had ook een uitgang naar buiten de stad. Het Nieuwe blokhuis of de Schans, met een hoek in zee loopende en in 1539 gesticht, had meer den vorm van een kasteel, was van de stad gescheiden door muren en een gracht. Aan de noordoostzijde maakte de stadsmuur deel uit van het ommuurde blokhuis; aan deze zijde kon men door een bolwerk buiten de stad komen. **Hieruit volgt, dat men in beide blokhuisen van buiten kon komen zonder gebruikmaking van de stadspoorten**".

Uit onderstaand uittreksel blijkt dat over die uitgangen het één en ander te doen is geweest.

Detail uit de kaart van Nic. Geelkerken (1638)

Inv. Oudarchief-Harderwijk, deel 2, Regest 954. (c, 1555 Juni 26.) Schepenen en Raad en de Gemeenslieden (van Harderwijk) verzoeken aan de gedeputeerden van Bannerheeren, Ridderschappen en Steden van Gelre en Zutphen, naar aanleiding van eene op den laatsten landdag genomen resolutie, te bevorderen, dat de uitbreiding van **eene bestaande poort of „eerthuys”** tot eene geweldige, tegen de stad gerichte, sterkte gestaakt en afgebroken wordt, als zijnde zijn bestaan in strijd met de aan de stad, bij het tractaat van Venlo, gewaarborgde vrijheden.

BIJDRAGEN EN MEDEDELINGEN Vereniging Gelre 1908

Stukken betreffende de godsdiensttroebelen in Gelderland. Medegedeeld door A.J.A. Flament, rijksarchivaris in Limburg. Blz.438 en verder:

Brief van den magistraat van Harderwijk aan de Staten van Gelderland over moordenarij en gewelddadigheden van "schutten", door den stadhouder van Gelderland in 1566 gezonden.

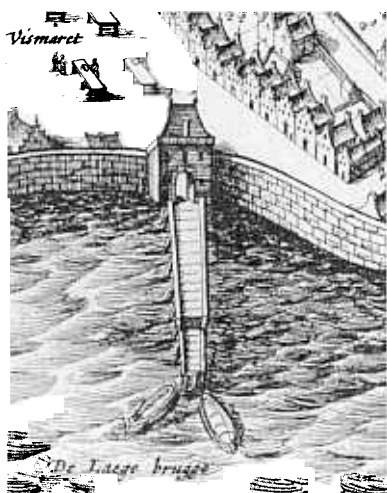
"De onderstaande brief werd mede door mij in de archieven, afkomstig van het kasteel Kessel, gevonden. Het jaartal der in den brief vermelde gebeurtenis is daarin niet aangegeven en de brief zelf is, als alle in den vorm van een verzoekschrift gestelde stukken uit dien tijd, niet gedateerd. Wij kunnen haar echter stellen op 18 December 1566. Aangaande de overreiking van het stuk lezen wij het volgende:

"Die erentfeste Ernst Witte, burgermeister der stat Harderwiek, heft gepresentirt zijn supplication, dair op begerende ey n verbitt aen den stathelder, die geaccordiert is".

De heer Feenstra had weer een andere visie op de Vanghentoren getuige zijn opmerking in een artikel in het Vittepraetje van maart 1999, blz.6:

“In het westen werd in de muur de "Burch", een woning voor de Landsheer gebouwd, die in 1393 reeds voor vrij gebruik aan de stad werd overgedragen. Niet ver daarvandaan verrees, vermoedelijk pas in de 15e eeuw, de Vanghen- of Beulstoren, van waaruit niet alleen de zogeheten schaarwacht (wacht op de weergang op de stadsmuren) werd geregeld, maar waarin ook gevangenen werden ondergebracht. In later tijden bleek de beul in de Burch te wonen. Deze "toren" was een bouwsel, dat vermoedelijk de plaats van een uitgebroken rond deel innam; het vormt geen geheel met de stadsmuur en staat daar enigszins scheef in”.

Ter illustratie, de stadspoorten op de kaart uit 1638, van Nicolaas Geelkerken, een gerespecteerd cartograaf uit de 17e eeuw.

De 5 poorten van Harderwijk, respectievelijk vlnr: Vischpoort met de Lage Brug, Bruggepoort met de Hooge Brug, Groote poort, Luttekepoort en tenslotte de Smeepoort.

Geschiedenis blijft een kwestie van “vertalen” van hetgeen er zoal over een onderwerp is gevonden, geschreven of overgeleverd. Ook deze kritische beschouwing kan weer bijdragen aan het zoeken naar de juiste weergave van een stukje Harderwijkse historie.

De Vanghentoren anno 2002, een geweldige blikvanger

Bronnen:

- 1 “Van Zeeuwse Stam” 1978, blz. 1: “Opvallend zijn ook sleuven in muren, deuren en kelders, waarin, voordat de haven van een keersluis was voorzien, vloedplanken werden geplaatst bij hoog getij. De vloedplanken werden aangestroken met vette klei van de schorren en verhinderden het invloeden van de stad”.

Stadsgezichten:

Gravure Harderwijk van landzijde uit 1659 uit "Topografie Germania Inferiori ..." Frankfurt a/M. 1659, M. Zeiller.

Gravure(?) van Harderwijk van de zeezijde op het einde van 1500 in boek van Pontanus. Wel het Blokhuis, de Grote Poort etc. (Gemeentearchief Harderwijk)

Kaart Nicolaas Geelkerken, 1637

Ets anonieme kunstenaar in boek van G. Braun uit 1598 (gemeentemuseum Arnhem, inv. 9387A en nr. 9387E)

Harderwijk vanaf de landzijde Aquarel (ontwerp voor een gobelin) van A.F. van der Meulen uit 1672, Rijksmuseum Amsterdam

Plattegrond van Jacob van Deventer ca. 1568

2 De vele vermeldingen van de Pelegrpoort in de archieven van Hierdenijk.

1. Hierdenijkem Antiquarium (vian Schrammer, circa 1720) blz. 30
"Verhaal der platen van het Spaechdruye een Poort in ghereest, mit Pelegr-Poorte
geheet, 1 werck een Lanepoort was, en door hier geen nauwelijcx beyten-lands te
vinden is. Deest oepeluyck toevoeringe als Zee te laem-blydelyck sijt de seculien van de
Heerliche Elckere des Oudeste van Volant van 640 12 May 1730 en 27 May 1723 waar
by een mandelycke kuytne van des Blac Clactis van Verpordinge als reguleve van de
oepeluyck Lanem is oepeluyck."

2. Hierdenijkem Antiquarium (vian Schrammer, circa 1720) blz. 30
Nacht in den Oepeluyck mit Pelegr Poorte is. (Nacht van al speltien in ghereest) is
toepeluyck ojn hier oeg des Land-Poorte oepeluyck in water ... enz.

3. Hierdenijkem Antiquarium (vian Schrammer, circa 1720) blz. 32
Mit de stoep van mit "Nieuwe Elckere": Deze plaats draagt trace de water van Thama-
rik, ocaer was oeg des verpordige oepeluyck geheeten, caelkint tein dier
woer oepeluyck van mit ocaer Pelegr-Poorte, wator ghereest kintse langh door het
oepeluyck van de Zee, waerom is hier veren het oepeluyck."

4. Reglemente mit door 2 van de lre. Op het Duo Alkhat, blz. 88, no. 171. 1634 Juni 4.
Schepman van Rindt bevelen, als z] Johan Claessen gherechtigd raeken van Oepel
Poortem van hier: 10 veldische ghereest te beuten in verpording van de lre, als hij
(Claes) veer den Zeeve en oepel wator de Pelegrpoort bevelenig bevelenig mit de dach
de Geverre dach mit Jaen het land van de veez buiten alle waer, soeals hij mit re beut
oepeluyck, te wate bevelenig en de bevelenig van de 10 ghereest oepeluyck

5. Acte 21ic 10008 og Blac Derrevoort, Alkhat, ghereest, in lre. n. 675 fol. 89
vers. n. 281, 1443. 641 de.

Betharen en Pelegr miten bevelenig, als waten Heberis, en Leterich, sijn vroue, van
de lre Joannevricke, mit bevelenig van den oepeluyck geheet, beuten
ghereest 1 wate ghereest, ghereest de lre Nils in de Oepeluyck, soeals ocaer
de Pelegrpoort en veldische Pelegr. Gogaverre mit Jier ons Heer 1600RE vee bevelenig, als
lands veldische als mit veez ende oepeluyck dach in Maye Oepel. in lre. n. 818. Mit
bevelenig oegel in bevelenig was.

6. n. 481. 1441 Elckere 8.
Ergin Reynevoren en Dye, sijn vroue, beuten, mit oepeluyck van de oepeluyck beuten
oepeluyck en Dyech oepel. beuten, van 1441 Eghert Oepeluyck, oepeluyck in te
Hierdenijk, als bevelenig als O. L. Vrouwe-vicarie te Blicage in de Vrouwe-land bevelenig te
sijn te lands veldische-geeten, Jierliche Pelegr, mit 1441 Nils ghereest op een heer mit de
Pelegrpoort.

7. Acte van 102 in bevelenig bevelenig. Oepel. in lre. n. 780 de 97RE. 1634 2.
Beuten)

De Schepman bevelenig in mit oepeluyck hij wate van de bevelenig n. van de rindt
oepeluyck bevelenig de ocaer ocaer, als van den mit sijn van het Nils bevelenig
waer van bevelenig om de Pelegrpoort, soeals de bevelenig mit in ghereest. De
oepeluyck mit in beuten oepeluyck oepeluyck bevelenig bevelenig van den
oepeluyck de de veldische-geeten. De land beuten des bevelenig beuten. Mit en mit
Acte 10008 in alle veldische. Oepel. in lre. n. 397.

18 Pelegrpoort:
2 van 1641, (1712 14)
De ghereest oepeluyck in de lreer heeren ghereest Pelegr in Heberich van lre van
de Pelegrpoort oepel. in te waerom de oepeluyck bevelenig
beuten. 1441 (1712 14)

Ocaer Johan van Willemsge en Pelegr van Spelde bevelenig Alkhat Claes bevelenig mit
1441 2 bevelenig veer lre veldische ghereest 630 gl. Claes bevelenig van de 908 gl, als hij bevelenig
de Claes Flaten mit de lre Nils ghereest veldische Pelegrpoort en beuten Nils mit de
Pelegrpoort en z] beuten de bevelenig in bevelenig mit ten mandelge oepel.

Voor dezelfde schepenen bekenden Alt giffenax en Allgen ontgaren. Dat zij niet alleen in NUN-zeven. In dat scilicet verpacten zullen, dat vix ... Alt alleen voor Allgen. dat zij van van zije swag) verbestand mit WAGEN 100 g l.

D. 1488 de derde goet Gwaren anno 1497 (Jahr 10) 16,2000

Voor Gwill van Gpawick Marick en Wdowr Richard hant Herman Bouchman Bepowegen Rayvon Harymann en Tyrrol van Wadwick gdevevvelers van st. Jerspraghe van 2 (Jahr swog) 1488 in doot alsoe maar alleen de noemen door Gino Wepenniar van de zandijde en (Jahr swog. Bvict?) van Bepoweren van de zandijde tussch galygins sje. door zijn gdeveve de scidene drie vradelens van zandijden en nog van vradel van van kamp galygins) van de Bepoweren en Wdowr al toe gant. 1497 en ommewent, mit en scidene de zje hant of van zandijde swog.

10. 1497 april D. Fol 202000 en 209

Heiligen Volckens Orlant de van Lantwer Gaver hoer hoe in de Gdewerck, sje de Bepoweren. Lantwer Gaver van Jure zije van. verhandel met Heiligen Volckens 40 fl. 1288 nov. 11. Fol 13

Gino Gwiltant gelyke dat hij heeft volgen de-lygen de huytimmer. ommen Gwelle Kille en Herman Gdevevevveler, die Gille Wadlow, van hoer met Gwelle vrad. dat mit van de Bepoweren dat no alpevveler is, galygins hand.

11. 1498 nov. 13. fl. 1400

Gino Gdevevevveler draagt over van Bepoweren Tussch van Bepoweren mit verhandel mit en noticande in de Gdewerck. in de zandijde door hant van de hant noticande hant die Bepoweren 1488. de de hant van de zandijde door hant noticande mit noticande. 10 fl. 1498. zandijde alleen alle noemen goet en met de scidene sje) van toe hant van Gino Wdowr. zandijde sje) van de. hant hant van toe. Wdowr van Bepoweren zje vradel voor de grote ommen galygins hant.

12. 1440 maart 1. Fol 24 van Hopten Wdowr. en Gdewerck zje met. en Burt Jure en Bvict sje 4.v. abaghe op van Thieren Gdewerck mit hant hant alleen hant hant de Bepoweren en Hopten mit Gdewerck hant voor hun 2 vraden alle galygins sje. Dat zij die ommen hant zandijde. Thieren vrad. hant Hopten Gdewerck, Burt en Bvict zandijde. voor de hanting van zije hant vradel en ommen vradel.

13. Gdewerck reglement nr. 175, 1438 Decembar 3
De schepenen hebben dan een swag Jure Lantwercken verbestand, galygins 40 fl. van de scidene of de Bepoweren swag Gdewerck Prusteken goet 1450, voor 2 rijnische galygins per hant en hant noticande dat vradel sje in de 3-v. mit dat er gant swag van hant hant hant. Jure 1438 in galygins Gdewerck sje)

Een regest nr. 4. anno 1266 (Juli 22)
Theodoricus, justitiarius in de Veluwe en andere gemachtigden van Otto, graaf van Gelre en de door het kapittel van Sint Marie te Utrecht aangewezen kanunniken, regelen de geschillen tusschen dit kapittel en de burgers van Herderwisch over de possessie van eenige aan het kapittel lijnsplichtige goederen, met name van eene plaats aan de Oude Markt en een kamp land genaamd Burch. Het Hof van Selhorst zal de kwesties die in de toekomst over deze goederen mochten ontstaan, behandelen. De schout Altetus en de schepenen van Herderwisch probeeren deze regeling.

M. van het Loo in Vittepraetje 5e jaargang nr. 2, juni 2001, blz. 20
De eerst vermelde veldnaam op de Veluwe dateert al van 770. In het archief van de Gemeente Harderwijk wordt de eerste veldnaam, De Burch, in 1266 beschreven. Volgens de spreker heeft het kamp "De Burch" gelegen in de omgeving van het Blokhuis/Vanghentoren, dus aan het einde van de huidige Burgtstraat.

Muntslag in Harderwijk (10)

Rob K.S. Beute

In de voorgaande afleveringen van Vittepraetje hebben wij de allereerste munten op naam van Harderwijk beschreven en enkele daarvan afgebeeld. Het waren kleine zilveren muntjes uit de late Middeleeuwen, die in Harderwijk geslagen zijn tussen 1343 en 1378. Dit gebeurde in opdracht, respectievelijk van de Gelderse Hertog Reinoud II, diens weduwe Alianora (of Eleonora) en door de Utrechtse Bisschop Arnold van Hoorne. In opdracht van de Gelderse Hertog Willem I werd in Harderwijk - tussen 1379 en 1402 - nog tenminste één soort zilveren munten te Harderwijk geslagen (een "Groot" ter waarde van 4 Duiten), met op de keerzijde vermelding van de stadsnaam van Harderwijk.

Van de lange periode die daarna volgde zijn geen munten van Harderwijk teruggevonden en in die tijd waarschijnlijk ook niet geslagen, totdat in 1582 door Graaf Willem IV van den Bergh, die tevens stadhouder van Gelderland was, opdracht werd gegeven tot het slaan van munten in Harderwijk. Daarvan zijn een aantal grote zilveren daalders getoond. In de daaropvolgende aflevering is de definitieve overplaatsing van de Provinciale Munt naar Harderwijk in 1583/84 beschreven en werd een in Harderwijk geslagen Nederlandse Rijksdaalder van de Provincie Gelderland afgebeeld.

Daarna zijn achtereenvolgens behandeld:

de vele in Harderwijk geslagen Gelderse koperen Duiten, de zilveren Stuivers en Dubbele Stuivers, de zilveren Schellingen, de zilveren Provinciale- en Nederlandse Guldens en tenslotte de Zilveren Ridder of Dukaton en de Zilveren Dukaat of zilveren Rijksdaalder van Gelderland.

Gouden Munten van Gelderland

In de voorgaande negen afleveringen hebben we de in Harderwijk geslagen zilveren en koperen munten behandeld, maar in de Harderwijkse Munt zijn ook ruimschoots munten van goud vervaardigd zowel voor Gelderland als voor andere provincies. In de komende afleveringen zullen wij daar nader op ingaan.

Voorgeschiedenis: Goud, een uniek ruilmiddel

Vanaf de vroegste tijden was bij handeldrijven het ruilen van diensten en artikelen gebruikelijk. Bijvoorbeeld een paard tegen een partij levensmiddelen. Maar indien de eigenaar van het paard geen levensmiddelen wenste, maar wel een partij hout kon gebruiken, dienden zij iemand te vinden, die hout wilde ruilen tegen levensmiddelen.

Maar als de eigenaar van het paard als tegenprestatie hulp wilde hebben bij het bouwen van zijn huis en de gegadigde voor het paard daartoe niet in staat was, maar wel een partij levensmiddelen kon leveren, terwijl iemand die kon helpen bij het bouwen als tegenprestatie geen levensmiddelen maar een partij hout wilde hebben, dan werd de ruilhandel nog ingewikkelder en het aantal benodigde deelnemers groter.

Ruilhandel leverde dus talloze problemen op en men ging op den duur zoeken naar voorwerpen die als waarde-eenheid konden dienen. Daarvoor werden in veel verschillende landen ook veel verschillende zaken gebruikt.

Bijvoorbeeld zouttabletten, huiden, schelpen, ivoor, sieraden, etc. Dat was al wat gemakkelijker, maar ook nog bepaald niet ideaal want de waarde ervan kon door slijtage of bederf gemakkelijk verminderen.

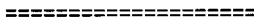
Edele metalen konden door hun beperkte omvang, hogere waarde, geringere kans op slijtage en algemene acceptatie een goed hulpmiddel bij de handel vormen. Klompjes goud waren bij kleinere transacties redelijk gemakkelijk deelbaar en kleine hoeveelheden konden door smelten ook weer gemakkelijk tot grotere stukken worden samengevoegd. Wel moest de zuiverheid van het goud en het gewicht steeds bepaald worden. Door de hoge waarde van ook een kleine hoeveelheid goud, moest het gewicht zo nauwkeurig mogelijk vastgesteld worden. Het met een goudweegschaaltje steeds weer moeten wegen was echter nogal omslachtig, maar toch werd pas in de 7e eeuw voor Christus in Klein-Azië en Europa voor het eerst een stempel door de uitgevende autoriteit op een goudklompje aangebracht, waarmee het gehalte en het gewicht werden gegarandeerd. Dit vereenvoedigde de handelstransacties al aanzienlijk.

De eerste munten in de wereld werden ongeveer gelijktijdig in China en Klein-Azië in gebruik genomen en vanuit Klein-Azië verspreidde de muntslag zich ook naar onze streken.

De allereerste munten in Klein-Azië werden van **elektrum** vervaardigd, een in de natuur voorkomende legering van ca. 3 delen goud en 1 deel zilver. Dit kwam in vrij grote hoeveelheden voor in de rivier de Paktolos in Lydië (voormalig Perzië, het huidige Iran). En daar werden vanaf ca. 650 voor Chr. de eerste munten van elektrum geslagen, o.m. de Stater in verschillende groottes en waarden. Doordat de verhouding tussen goud en zilver niet steeds gelijk was, schommelde de waarde nogal en daardoor was ook elektrum nog niet ideaal voor een handelsmunt. Men ging daarom al spoedig over tot het slaan van munten van óf goud óf zilver. De laatste koning van Lydië, Croesus (560-547 vChr.) was bekend om zijn onmetelijke rijkdom en hij liet naast zilveren vooral veel gouden munten slaan.

1/12 e Stater van Elektrum (3/4 goud en 1/4 zilver) ca. 618-561 vChr.

ware grootte

voorzijde

Leeuw met opengesperde muil
vermoedelijk geslagen in de hoofdstad Sardes

Griekenland bezat in diezelfde tijd weinig goud maar wel rijke zilvermijnen. Daarom werden in het Griekse gebied vrijwel uitsluitend zilveren munten vervaardigd totdat omstreeks 350 vChr. in Macedonië goudmijnen werden ontdekt en ook in Griekenland op grote schaal gouden munten werden vervaardigd. De vader van Alexander de Grote en daarna Alexander zelf hebben gezorgd voor verdere verspreiding van munten als betaalmiddel.

Griekse gouden munt : Stater, geslagen tussen 323 en 281 v.Chr.

ware grootte

Vz : Portret van **Alexander de Grote**

Kz.: Godin Athena met op haar hand: Nikè (in de Griekse mythologie de personificatie van de overwinning; bij de Romeinen werd dit symbool: Victoria).

Romeinen

Ongeveer gelijk met Alexander de Grote (363-323vChr.) begon de expansie van Rome en de Romeinen namen het gebruik van munten over van de toenmalige Griekse steden van Zuid-Italië en Sicilië. Onder Julius Ceasar en vooral onder Keizer Augustus (27 vChr.-14 naChr.) werd het muntsysteem sterk verbeterd, uitgebreid en ook in de veroverde gebieden ingevoerd. Zo kwamen de Romeinse munten o.m. ook in omloop in het zuiden van ons land tot de grote rivieren.

Romeinse gouden munt : Aureus van Keizer Tacitus 275-276 n.Chr.

ware grootte

Kz : Godin Roma met speer en globe

Naast gouden munten werden door de Romeinen vooral grote aantallen munten vervaardigd van zilver, messing, rood koper en brons. Het belangrijkste Munthuis van de Romeinen was bij de tempel van Juno Moneta in Rome en het woord **Moneta** is in onze taal blijven voortleven in het woord **munten**.

Grote Volksverhuizing (400-600 naChr.)

Hierdoor werd de economie in Europa zwaar getroffen waardoor ook het gebruik van munten sterk verminderde.

Nieuw muntstelsel

Pas in de 8ste eeuw en vooral onder keizer Karel de Grote (742-814) werden weer op grote schaal munten geslagen om de handel te stimuleren. Hij voerde een nieuw (Karolingisch) muntstelsel in met het Karolingische Pond als basis, onderverdeeld in 20 schellingen en 240 "penningen".

Dit muntstelsel heeft in Europa eeuwenlang stand gehouden tot aan de Franse overheersing. Keizer Napoleon (1769-1821) voerde het decimale stelsel in en alleen Engeland handhaafde het Karolingische stelsel tot 1971.

Florence

Door de eeuwen heen accepteerde de handel het liefst munten die uitgegeven zijn door een betrouwbare instantie en die bovendien een brede bekendheid genieten. Zo werden in de 13e eeuw vooral gouden munten uit het welvarende Florence in heel Europa bekend en geaccepteerd onder de naam Florinus (Florijn) en in veel landen als voorbeeld gebruikt voor de eigen muntslag.

De Nederlanden

Voor zover bekend werden de eerste gouden munten (Trienten/Trientes en Solidi) in ons gebied geslagen in de zesde en zevende eeuw.

Dit vond plaats langs de grote rivieren als belangrijkste handelswegen en wel in Maastricht en Dorestad (Wijk bij Duurstede).

De eerste zilveren munten in ons land (Sceatta's) werden in de achtste eeuw in Friesland geslagen.

De Goudgulden

Vanaf 1325 werd de eerder genoemde gouden munt van Florence ook in ons land als voorbeeld gebruikt; eerst eveneens met een afbeelding van een lelie zoals op de Florinus, later in navolging van de Duitse vorsten met de afbeelding van heiligen en wapenschilden.

Hieraan ontleende onze (goud)gulden eeuwenlang de naam florin en werd aangeduid met de letters f. of fl.)

Het Gouden tientje

In 1875 werd de enkele gouden standaard ingevoerd met als hoofdmunt het gouden tienguldenstuk. Deze Gouden tientjes werden achtereenvolgens geslagen met de beeltenis van Koning Willem I, II en III en Koningin Wilhelmina.

Daarna verdwenen de gouden munten geheel uit de omloop en werden ze vervangen door bankbiljetten.

Gelderse Goudguldens

De allereerste Goudguldens van Gelderland werden nog niet in Harderwijk geslagen. Zoals eerder aangegeven gebeurde dat wel vanaf 1584. In volgende uitgaven van Vittepraetje zullen de in onze stad geslagen gouden munten nader bekeken worden.

In meerdere Graafschappen, Hertogdommen en Bisdommen werden Goudguldens geslagen, die meestal genoemd werden naar de afgebeelde heilige of vorst.

Zo had de stad Nijmegen de St. Stephanus Goudgulden; het Bisdom Utrecht de St. Martinus Goudgulden van Bisschop Rudolph van Diepholt (1431-1455) en het Graafschap Holland de Filippus Goudgulden van Filips de Schone (1496-1506).

In het Hertogdom Gelderland kwamen o.m. de Christus Goudgulden, de Karolus Goudgulden, de Bourgondische Goudgulden en de hierna beschreven en afgebeelde St. Jans Goudgulden in omloop.

St. Jans Goudgulden - Hertogdom Gelderland Hertog Reinoud IV (1402-1423)

ware grootte

vz : Staande heilige Johannes de Doper

kz : Groot wapen van Gelderland-Jülich, omgeven door 3 kleine wapentjes in een "driepas".

De Ridder Goudgulden

Bij de behandeling van de zilveren Schellingen en de Dukatons hebben we gezien, dat de afbeelding van een ruiter op de munten leidde tot de benamingen resp. Ruiterschelling of Rijderschelling en Zilveren Ridder.

Naast de verschillende typen Goudguldens met afbeeldingen van heiligen en vorsten, kregen ook deze Goudguldens van die afbeeldingen afgeleide (bij)namen om de typen en verschillende waarden (goudgehalte) gemakkelijker van elkaar te kunnen onderscheiden.

Zo hebben ook de Goudguldens met een afbeelding van de betreffende hertog te paard geleid tot de benaming Ridder Goudgulden.

Rijder Goudgulden (zonder jaartal)
Hertog Aarnoud/Arnold van Egmond (1423-1473) - Hertog van Gelre

Uitsnede GEL (derland)

ware grootte

vz : Hertog te paard in **15e eeuwse** tournooi-uitrusting
kz : Het Geldersche wapenschild rust op een in bloemen eindigend kruis.

Hertog Aarnoud volgde de kinderloos gestorven Hertog Reinoud IV op. Hij bleek een zwak bewindvoerder en was in een langdurige oorlog met het Sticht van Utrecht verwickeld. Onder zijn bewind kwam het hertogelijke muntrecht voor het eerst onder toezicht van de Ridderschap en de steden van Gelre. In 1472 werd de Hertog genoodzaakt zijn gehele grondgebied te verpanden aan de machtige Karel de Stoute, Hertog van Bourgondië.

Rijder Goudgulden (zonder jaartal) - (1516)
Hertog Karel van Egmond (1492-1538) - Hertog van Gelre

ware grootte

Uitsnede GEL (derland)

vz : Hertog te paard in **16e eeuwse** tournooi-uitrusting
kz : Het verenigde Guliks-Gelderse wapenschild op een bloemkruis.
Het is niet zeker of deze munt in Harderwijk of een andere Gelderse stad is geslagen.

Deze Hertog - zoon van Adolf van Gelder en Katharina van Bourbon - gold als een groot krijgsman, maar hij kwam o.m. in conflict met zijn Gelderse onderdanen omdat hij Gelre aan Keizer Karel V wilde afstaan. Enkele jaren na zijn dood vond dit in 1543 alsnog plaats en behoorde Gelre tot het Duitse Keizerrijk van Karel V, die met de titel Karel II - Hertog van Gelre, tot zijn afstand van de troon in 1555, Gelre onder zijn bestuur hield.

Literatuur:

P. Verkade: "Muntboek" - Uitg. Schiedam 1848

A. Delmonte: "De Gouden Benelux" - Uitg. J. Schulman 1964

Dr. H. Enno van Gelder: "De Nederlandse Munten" - Aula-boeken 21

Nicolaas Blankaart

Een medisch geschoold historicus en filoloog

Op zeventien Juni 1662 liet de Middelburgse hoogleraar in de geschiedenis, de achtendertig jaar oude Nicolaas Blankaart, zich als medisch kandidaat in het Album Studiosorum van de Gelderse Hogeschool inschrijven¹. Dat men als kandidaat, met een van te voren geschreven proefschrift, in Harderwijk, binnen enkele dagen tot weken, kon promoveren was Blankaart uiteraard bekend. Van nabij had hij het meegemaakt. De juridisch-kandidaat Francois Eversdijk, een achterneef van zijn vrouw, had het jaar tevoren binnen twee maanden een juridische bul in de wacht gesleept².

Wanneer Blankaart voet op Harderwijkse bodem zet is Wolferdus³ rector-magnificus en is Cochius⁴ de enige hoogleraar aan de medische faculteit. Binnen een week, op 23 juni 1662, ontvangt hij, na verdediging van zijn proefschrift "de Peste", uit handen van professor Cochius zijn fel begeerde bul⁵. Het onderwerp "De Pest" zal zijn promotor bijzonder hebben aangesproken. Aan den lijve hadden de Harderwijkers immers enkele jaren geleden, in 1656, de gruwelen van de pest ondervonden. Ook de volgende jaren (1663 en 1664) zou de stad niet voor de gevreesde "zwarte dood" gevrijwaard blijven⁶. Gewapend met zijn bul verlaat Blankaart de oude Hanzestad en vertrekt wederom naar Middelburg.

De Akademie omstreeks 1745, nu Catharinakapel

Nicolaas Blankaart (of Blankaert) (1624-1703) studeerde, in zijn geboorteplaats Leiden, Oosterse talen en geschiedenis. Blankaart, een toonbeeld van geleerdheid, legde zoveel ijver aan de dag, dat hij reeds op zijn twintigste jaar het kandidaatsexamen in de rechten behaalde. Het volgende jaar, op 13 oktober 1645, werd hij door de graaf van Bentheim beroepen tot hoogleraar in de filosofie en geschiedenis aan het gymnasium te Steinfurt. Philips, graaf van Steinfurt benoemde hem tevens tot zijn raad en minister⁷. Niet lang bleef hij de vertrouweling van de graaf; na vijf jaar werd hij op 3 september 1650, hoogleraar in de geschiedenis en archeologie aan de pas opgerichte Illustre School te Middelburg⁸. Tijdens zijn professoraat kwam de school tot grote bloei. Uit dank benoemden de Staten van Zeeland hem in 1655, op de plaats van de overleden Mattheus Vossius⁹, tot historicus-schrijver van hun gewest.

Ondanks zijn drukke werkzaamheden vond Blankaart nog de tijd om een lang gekoesterde wens, de geneeskundige studie, in vervulling te zien gaan. Januari 1656 vertrekt hij naar Leiden en laat zich de drieëntwintigste als medisch student inschrijven ("Historiarum et Politeces in gymnasio Medio-burgensi anthëhac Professor")¹⁰. Of hij in Leiden colleges heeft gevolgd is niet bekend, in ieder geval doet hij in de sleutelstad zijn kandidaatsexamen. In 1662 spoedt hij zich naar Harderwijk, laat zich 17 juni in het Album Studiosorum inschrijven en promoveert, zoals we zagen, zes dagen later.

In Middelburg zal hij niet lang blijven, de illustre school is maar een kort leven beschoren. In 1666 wordt het athenaeum opgeheven.

Als arts vestigt hij zich hetzelfde jaar nog in Heerenveen. Al gauw, eind 1669 benoemt de Friese Hogeschool in Franeker hem tot hoogleraar in de Griekse taal ("Prof. hist. Graecarum et linguae Graecae"). Geheel in de traditie van de Leidse hoogleraar, de beroemde filoloog Daniel Heinsius (1580-1655), geeft hij naast de taalkunde tevens colleges over Griekse antiquiteiten, een gewoonte die door zijn opvolgers zal worden gecontinueerd. Ook de belangstelling voor de Griekse woordenschat, één van die vele andere Leidse tradities, brengt hij mee¹¹. Zijn medische vorming komt hem in Franeker goed van pas; zijn leeropdracht hield namelijk tevens in dat hij aan medische studenten een explicatie van de werken van

Prinses Albertina Agnes stammoeder van het huidige Huis van Oranje-Nassau

de Griekse arts Hippocrates (460 v. Chr. -377? v. Chr), de “Vader van de geneeskunde”, moest geven. Naast zijn filologische besognes blijft hij ook als arts in dienst van de Friese Nassau’s werkzaam. **Prinses Albertina Agnes**, vijfde dochter van stadhouder Frederik Hendrik en weduwe van de Friese stadhouder Willem Frederik, kiest hem tot haar lijfarts en geheimraad¹².

In 1671 benoemt de prinses hem zelfs tot “opperste bestierder” der opvoeding van haar zoon Ernst Casimir, “met last aan den gouverneur, leermeester en onder-opzieners de aanwijzing van Blancardus in alles op te volgen”¹³.

In 1685, Blankaart is voor de tweede maal rector-magnificus van de Friese Hogeschool, krijgt hij van de Staten van Friesland de eervolle taak het jubileumfeest, ter herdenking

van het 10-jarige bestaan van de hogeschool, te organiseren. Zijn sierlijke Latijnse oratie “Panegyricus pro Jubilaeo seu Festo saeculari Acad. “ is hier een blijvende getuigenis van¹⁴.

Blankaart was in zijn Zeeuwse tijd, 2 februari 1650, gehuwd met de ca. 26-jarige Maria Eversdijk (1624/25-1674). Maria kwam uit de gegoede burgerij van Goes. Haar vader, Mattheus Franse Eversdijk (1589-1650), was schepen en burgemeester van Goes¹⁵.

Twee van haar achterneven, Francois en Gerard promoveerden eveneens aan de Gelderse Hogeschool¹⁶. Een andere achterneef was de Zeeuwse portretschilder Willem Eversdijk (1620-1671). In het Rijks Museum bevinden zich de door hem geschilderde portretten van Nicolaas Blankaart en zijn eega Maria. Het gezin Blankaart telde zeven kinderen, één zoon, Steven, was een bekend Amsterdams geneesheer¹⁷, zijn broer, Cornelis, was boekdrukker te Amsterdam in de Warmoesstraat¹⁸.

Blankaart heeft geen medische publicaties nagelaten, echter des te meer werken over Griekse en Latijnse auteurs. In 1653 verzorgde hij een uitgave van de Romeinse geschiedschrijver Publicus Cornelius Tacitus (ca. 55 -118 n. Chr.).

Met anderen annoteerde hij Curtius' Geschiedenis van Alexander de Grote (1641)¹⁹ en bewerkte hij Arrianus' De Expeditionen Alexandri (1668)²⁰. Een nieuwe uitgave van de Griekse historicus Thucydides (454-404 v. Chr), waaraan hij was begonnen, kon hij door ziekte niet meer voltooien²¹. In de negentiger jaren waren de eerste symptomen van deze slopende kwaal, die zowel lichaam als geest ondermijnden, begonnen. De eerst zo integere en intelligente Blankaart ontvreemde boeken uit de universiteitsbibliotheek en verwekte tot overmaat van ramp een kind bij zijn dienstbode²². Als een uitgeputte, totaal versleten man, overleed deze oud alumnus van de Gelderse hogeschool en een sieraad van de Friese hogeschool, op 15 Mei 1703.

NOTEN

- 1 D.G. van Epen, *Album Studiosorum Academiae Gelro-Zutphanicae 1648-1857* (Den Haag 1904). Rectore Michaelae Wolferdo, 1662, 17 Jun. Nicolaus Blanchardus, Leidensis M. Cand.
- 2 zie p. 3
- 3 Michael Wolferdus (1627-1664), doctor in de theologie en wijsbegeerte, aanvankelijk rector van een school in Franeker, was vanaf 1655 hoogleraar in de theologie. Evenals zijn leermeester de Groningse godgeleerde Samuel Maresius, een "geharnast vertegenwoordiger van de calvinistische orthodoxie" was ook Wolferdus het cartesians adagium "cogito ergo slim" een gruwel. Fel waren dan ook zijn polemieken tegen de afwijkende wijsgerige opvattingen van zijn collega, de hoogleraar in de wijsbegeerte, Cornelis van Thiel, opvattingen die samenhangen met het opkomende cartesianisme, het filosofisch stelsel van de Franse wijsgeer René Descartes.
- 4 zie mijn artikel over Antonius Nuck.
- 5 O. Schutte, *Het Album Promotorum van de, Academie te Harderwijk* (1980) "In medicina: 23 juni. Dn. Nicolaus Blancardus, Leidensis, illustr. comit. Zeland. Ord. historicus et in illustri gymn. Middelburg. histor. pol. prof. , promotus est medicinae doctor, disputationen eodem die de peste habita, exposuit in examine legum Aphor. 22 sect. 1 Hippocr. ac de scirrho hepatis. Promotor vero fuit dn. Franciscus Jacobus Kochius.
- 6 J. Schrassert, *Hardervicum Antiquum* (1732), Tweede deel, p. 149 en 152
- 7 *Nieuw Nederlandsch Biografisch Woordenboek* (NNBW), IV, p. 154 I
- 8 Lindeboom, G. A. , *Dutch Medical Biography* (IQR4), p. 151
- 9 Mattheus Vossius (ca. 1600-1646), de zoon van de beroemde Nederlandse geleerde Gerardus Vossius (1577-1649) en broer van de filoloog en humanist Isaâcus Vossius (1618-1689), was geschiedschrijver in dienst van de Staten van Holland (1641) en Zeeland (1642). Schreef: *Annales Hollandiae Zelandiaeque*.
- 10 Lindeboom, I. c. p. 151.
- 11 Gerretzen, J. G. , *Schola Hemsterhusiana* (1940), p. 43-45
- 12 Lindeboom, I. c. p. 152
- 13 NNBW. IV, p. 155
- 14 NNBW, IV, p. 5.
- 15 A.W.E. Dek, *Het geslacht Eversdijk uit Goes. Jaarboek van het Centr. Bur. voor Genealogie* (1973). dee127. p. 272-294.
- 16 Francois Eversdijk (1636-?), was de zoon van de later naar Amsterdam verhuisde medicus Dr Michael Eversdijk (1604-1649) en oomzegger van de vader van Blankaart's vrouw Maria Eversdijk. In april 1660 ging hij in Leiden rechten studeren. Uit hetzelfde jaar dateerde zijn inschrijving aan de Gelderse Hogeschool: 4-12-1660, Franciscus Eversdyck,

Delpho-Bat. J. cand. Het volgende jaar promoveerde hij bij professor Schöne (?-1674/75). tot doctor in de rechten (Franciscus Eversdyck, Delpho-Batavus, post disput. publ. promotus privatim, promotore d. Arnoldus Schöne), (Litt. Dek, I. c. p. 275)

Gerard Eversdijck (1639-1712), advocaat Hof van Holland in Den Haag, was de zoon van de Haagse procureur Maarten Eversdijck (1607-“51) en ook oomzegger van Maria's vader, 24 juni 1660, student te Leiden, 20 augustus 1663 inschrijving in het Album Studiosorum van de Gelderse Hogeschool: Gerardus Eversdyck, Hagiensus, J. cand. Vijf dagen later promoveerde hij eveneens bij professor Arnold Schöne tot doctor in de rechten. (Die 25 Augusti, Gerardus Eversdyck, Haga Batavus, promotus in conclavi post disputationem eodem die et loco habitam de locatione et conductione, exposuit autem in examime L. ex vero 3 R de illo (2) ff pro socio et L. de quaestione ult. C. de rei vind. Promotor vero fuit dn. Arnoldus Schöne, antecessor primarius). (Litt. Dek, I. c. p. 276).

- 17 Steven Blankaart (1650-1704), studeerde, na eerst apothekersleerling te zijn geweest, aan de Friese Hogeschool, waar hij in 1674 in de geneeskunde en filosofie "more majorum" promoveerde. Het zelfde jaar verstigde hij zich in Amsterdam waar hij al spoedig een bloeiende praktijk opbouwde. Naast zijn medische besognes was hij , evenals zijn vader, een vruchtbaar schrijver. Ondermeer verscheen van hem in 1679 een Grieks-Latijns woorden boek "Lexicon medicum graeco-latinum". Van 1680-1688 werd zijn "Collectanae, oft Hollands jaarregister" uitgegeven. Dit geneeskundig jaarboek beschouwt men wel als het eerste Nederlands geneeskundig periodiek. Voor leken verscheen in 1683 een handleiding op medisch-hygienisch gebied: "De borgelycke Tafel", het jaar daarop gevolgd door "Verhandelingen van de opvoeding en ziekten der kinderen".
- 18 NNBW IV, p. 155
- 19 Curtius Quintus, Romeinse geschiedschrijver, leefde in de eerste eeuw na Chr.
- 20 Flavius Arrianus (ca 95-175 n. Chr.), Grieks geschiedschrijver.
- 21 NNBW IV, p. 156
- 22 Lindeboom, 1. c. p. 152.

Beektrajecten in het Beekhuizer zand

Op een kaart van sGrooten (ca. 1570) is een beek te zien, die langs Tonsel naar Harderwijk stroomt. Dit is de inmiddels verdwenen Sijpel. Verder is er een beek langs Staverden, Leuvenum ("Louene") en Hoophuizen.

Dit is uiteraard de Leuvenumse beek. Op dezelfde kaart is ook een mysterieuze aftakking van de Leuvenumse beek te zien, die Harderwijk vanuit het oosten nadert.

Deze aftakking stroomt ten oosten van de Luttekepoort de stad binnen. Mocht dit beektraject inderdaad bestaan hebben, dan is een rechtstreekse route vanuit Beekhuizen uitgesloten.

De hoogten rondom de Galgenberg dwingen de beek om een route via het Beekhuizerzand te volgen. Overigens bestaat er ook een kaart van sGrooten uit dezelfde tijd, waarop uitsluitend een beektraject tussen Staverden en Harderwijk voorkomt³³. Heeft deze kaartenmaker fantasie vermengd met werkelijkheid of is er "iets" geweest tussen Beekhuizen en Harderwijk?

De amateur-archeoloog E.J. Feenstra noemt in een artikel over het Beekhuizerzand diverse mogelijkheden voor verdwenen waterlopen.

Volgens hem liep het oorspronkelijke traject van de Leuvenumse beek langs het Roode Koper, 1 km ten oosten van Beekhuizen en verder langs de Peperkamp, bij de Duinweg. Ook veronderstelt hij een waterloop langs de Grevenhof, die ontstaan zou moeten zijn uit afwateringsbeekjes van de Galgenberg, de Ullerberg en het tussenliggende gebied. In 1964 bood de aanleg van Rijksweg 28 de gelegenheid voor archeologisch onderzoek. Aan de kant van het Beekhuizerzand vond men een nederzetting die voor 1200 verlaten is en de oever van een verzand beekje (in de richting van Grevenhof)³⁴. De Grevenhof is in 1819 nog bekend onder de oorspronkelijke naam "Begraven Hof"³⁵. Misschien verwijst deze oude naam naar een vroegere gracht, die door het verdwenen beekje werd gevoed.

In 1450 werd het gezagsgebied van Harderwijk aanzienlijk uitgebreid en kreeg het op het vaste land min of meer de omvang zoals die tot 1972 bestaan heeft. In oostelijke richting werd de uitbreiding geformuleerd als: "streckende den wegh langes door dat sand (land?, TG) recht uijt aen den wegh en den Haspel die van Ermel loopt, tot Pepers Erve; voirt op Leuve-numer beek, ende die beeke soo en voirt langes voir bij Beeckhuisen"³⁶.

Hieruit zijn geen conclusies te trekken over het eventuele bestaan van een zijtak naar Harderwijk. Het wordt wel duidelijk dat Beekhuizen in 1450 al niet meer aan de

Eiken boomen bij den Zandmolen, aan Eibert den Herder, voornoemd, voor vierhonderd vijf en zeventig gulden

Eiken boomen langs de Verloren beek, aan Rijk Kuiper, voornoemd, voor driehonderd zeventig gulden. Die tot borgen heeft gesteld Jan Hop Evertzoon en Aalt Boonen, beiden voormeld.

Om te worden vervoerd voor één Mei acht, tien, honderd vijf en zeventig.

Prijzen aan de Zwolsche brug voor vier gulden vijf en zeventig Cents, Contant betaald.

Eiken boomen bij den Zandmolen, aan Eibert den Herder, voornoemd, voor vierhonderd vijf en zeventig gulden.
Eiken boomen langs de Verloren beek, aan Rijk Kuiper, voornoemd, voor driehonderd zeventig gulden. Die tot borgen heeft gesteld Jan Hop Evertzoon en Aalt Boonen, beiden voormeld.
Om te worden vervoerd voor één Mei acht, tien, honderd vijf en zeventig.
Prijzen aan de Zwolsche brug voor vier gulden vijf en zeventig Cents, Contant betaald.

Leuvenumse beek lag. Voor het ontstaan van Beekhuizen zijn er twee mogelijkheden. Het is mogelijk dat Beekhuizen eerst op een andere plek lag en, zoals in het geval van Kootwijk, door oprukkende zandverstuivingen onleefbaar is geworden. Het eerste Beekhuizen moet dan aan een verdwenen traject van de Leuvenumse beek hebben gelegen, waarschijnlijk ten oosten van het huidige traject.

Een andere mogelijkheid is dat het huidige Beekhuizen nog steeds op de oorspronkelijke locatie lag, maar dat de naamgevende beek verdwenen is. Hierdoor komt die mysterieuze zijtak weer in beeld. Beide verklaringen roepen vragen op. In het eerste geval moet er gezocht worden naar het "eerste" Beekhuizen. In het tweede geval moet er gezocht worden naar een verdwenen beek tussen Beekhuizen en Harderwijk, die in 1570 nog bestond.

Het is in dit kader opmerkelijk dat in de omgeving van de Poolseweg een stuk bosgrond ligt met de prikkelende naam "Verloren beek"³⁷. Misschien gaat het om een verdwenen stuk hoofdtraject van de Leuvenumse beek bij het Heilige Huis, zodat de molenbeek daar het nieuwe hoofdtraject is geworden²⁵.

Misschien gaat het toch om een verdwenen zijtak. Maar dan heeft de groei van het Beekhuizer zand eerst het hoofdtraject naar het oosten gedrongen (uitgaande van Feenstra's opvatting) en later (na 1570) de zijtak geblokkeerd. Het grote probleem is dat over de groeigeschiedenis van het Beekhuizerzand te weinig bekend is.

Tot slot een vraag waarvoor een bevredigend antwoord onmogelijk lijkt. Heeft de Leuvenumse beek, onder invloed van het oprukkende zand, zelf een andere uitweg naar zee gezocht, of hebben mensen daarbij meegeholpen? De onderzoekers van 1964 beschouwden het tegenwoordige eindtraject als een gegraven molenbeek, maar gaven, in tegenstelling tot Feenstra, geen indicatie voor het vroegere eindtraject³⁸.

De beek is ten noorden van de spoorlijn inderdaad erg recht, maar de rechttrekking lijkt zich voltrokken te hebben binnen de grenzen van het broekgebied.

De Kuipbeek

In 1600 staat in het recognitieboek van Harderwijk een aantekening over "de beek aan de Luttickepoort"³⁹. Bedoelt men de beek door, of vlak voor, de stad, dan is dit een afwijking van de gangbare naam "Stadsbeek". In 1683 wordt een opmerking gemaakt over "het vack muijrs in de Lutlike-poort, boven de Cuijpbеек"⁴⁰. Bedoelt men hiermee de binnengracht tussen de Lutteke - en Grote Poort of is dit inderdaad een uit het oosten naderende beek?

De naam van deze beek is, hoe dan ook, een verwijzing naar een vorm van bedrijvigheid die zich tussen de Lutteke - en Grote Poort afspeelde. Daar bevonden zich de kuipen, waarin het leer voor de schoenmakers gelooid werd. In 1512 wordt op last van de hertog in dit gebied een wal aangelegd.

Waarschijnlijk ontstaat bij deze gelegenheid de splitsing tussen binnen - en buitengracht. De leerlooiers zaten daarvoor altijd aan de andere kant van de gracht, maar worden nu naar de Doelen verbannen⁴¹.

Op deze kaart van Jacob van Deventer zijn de wal en de stadsmuur duidelijk te zien.

Fragmentkaart Jacob van Deventer (1568)

In 1583 klagen de leer-looiers hoe ze “in oude tyden haar kuypen over de gragt gehad hebben, en toenmaals meer gemak en plaats hadden gehad”. Ook verdedigen ze zich tegen klachten over vervuiling van de “burg-gragt” door te stellen “dat het haar schuld niet was, dat die gragt vervuylt of toe-gewassen is,

vermits in voorleden tyd de verwers en volders haar spoelinge ook daarin gehad hebben, en haar lakenen, vuylnis en onreinigheit daarin hebben afgewasschen, dat ook twee of drie heymelykheiden en eenige gootgaten daarin uytkomen⁴². Met "burggragt" wordt duidelijk de binnengracht bedoeld. Hier schijnt het water amper door te stromen.

In 1596 krijgen de leerlooiers toestemming om zich op de wal tussen beide grachten te vestigen⁴³. In 1756 duikt de naam "kuijpwal" op en in 1760 de naam "kuijppragt"^{44, 45}. De laatste naam moet samenhangen met de naam "Cuijpbceek" van 1683. De buitengracht is hier in 1771 ook bekend onder de naam "bleekgraft"⁴⁶.

Gebruikers van een bleekterrein hebben ook belang bij stromend water, maar waterloopkundig is een eventuele Kuipbeek moeilijk voor te stellen. Ten westen van de Luttekepoort heeft het grachtwater via de Stadsbeek een uitweg naar zee. Heeft de Kuipbeek ten oosten van de Luttekepoort de grachten gevuld? Stond deze beek ook nog in verbinding met de Stadsbeek? Is er een verband met de mysterieuze zijtak van de Leuvenumse beek?

Bronnen:

- 32 Overveluwsch Weekblad; 22 februari en 4 november 1908
- 33 H.W.M. van der Wijck; Atlas Geldersche buitenplaatsen, de Veluwe; kaart XIb en XIb
- 34 E.J. Feenstra; "Het Beekhuizerzand"; Herderewichroniek, 1980, no 1; p. 13 en 14
- 35 Notarieel Archief Harderwijk; minuten 1819; no 146
- 36 Oud Archief Harderwijk; no 1981; f. 45v
- 37 Notarieel Archief Nunspeet; minuten 1874; no 1028
- 38 P.J. R. Modderman e.a.; "Nederzettingssporen uit Midden-Neolithicum (TRB), Late Bronstijd en Middeleeuwen in het Beekhuizer zand onder Harderwijk"; *Analecta praehistorica Leidensia* 9, 1976; p. 41
- 39 Oud-rechterlijk Archief Harderwijk (de Koning); no 140; f. 266
- 40 Oud Archief Harderwijk; no 536
- 41 Oud Archief Harderwijk; regest 529
- 42 Oud Archief Harderwijk; no 1590; f. 201 en 202
- 43 Kroniek Harderwijk (1231 - 1931); p. 84
- 44 Oud-rechterlijk Archief Harderwijk; no 153; f. 44v
- 45 Oud Archief Harderwijk; no 28; f. 247
- 46 Oud Archief Harderwijk; no 30; f. 66

Branden

In het voorjaar van 1903 breekt er in Harderwijk enkele keren brand uit. Een huis buiten de poort aan de Stationsweg is snel een prooi van de vlammen. De gemeentespuit bij de Smeepoort is niet in orde en er komt geen water, maar als de vrijwillige brandweer verschijnt is men het vuur snel meester. Huis en inboedel zijn verzekerd. De eigenaar G. Mons, die oud en ziekelijk is, is met zijn gezin opgevangen in de pas betrokken villa van de heer Veen Valck. Bij een andere brand is er i.p.v. een brandklok getoeter en geklingel te horen. Dat betekent dat de brand niet "in de kom" van de gemeente is, maar er buiten. Het blijkt aan de Grintweg in Tonsel bij de houtkoper H. Arendsen te zijn, waar het vuur in een schuur achter de woning begonnen is. De inboedel kan bijna geheel als verloren worden beschouwd, maar het paard, de koeien en de varkens zijn gelukkig gered. Van de 32 werkende leden van de brandweer zijn er 28 aanwezig met de spuit en de slangenwagen. Ook hier dekt de verzekering de schade. Als er iets later aanbesteding gehouden wordt voor de bouw van een boerenwoning t.b.v. H. Arendsen doen er zes aannemers uit Harderwijk en een Ermeloër mee. Het laagste bedrag, fl. 2.160.= staat op naam van B. Smink Jzn., terwijl J.G. Raaijen voor fl. 2.350.= inschrijft. Nog een aanbesteding betreft het restaureren van het koffiehuis Zeezicht. Het werk wordt gegund aan de laagste inschrijver J. Boersma voor een bedrag van fl. 1.464.= Wed. Van Werven heeft ingeschreven voor het hoogste bedrag, n.l. fl. 2.240.=.

Allerlei

Op de Kleine Plantage staat het huisje te huur dat bewoond geweest is door de politieagent Beers. Het is te bevragen bij Vitringa, huize Westersholt.

Een klein gezin, zonder kinderen, maar met dienstbode, wil de zomermaanden doorbrengen in "een gemeubileerd optrek of kamers met keuken, gelegen in de dennen".

Aan de barbiers wordt blijkbaar ook een vrije zondag gegund, zo blijkt uit een ingezonden brief. Het zou goed zijn, als er een eind zou komen aan het geloop 's morgens door de stad. Hierop wordt door de redactie gesteld dat een man, die zich elke dag laat scheren, er op zondag niet onverzorgd uit hoeft te zien.

Bij W. Lubberts in "Het Scheepje", Wolleweverstraat is te zien en te bevragen "de gehele inventaris van een koffiehuis met vergunning". Het geheel

Sectie E-nr. 526, hoek Vleeschhouwersteeg, was wijk C huis 102, werd omstreeks 1905 wijk C nr.110 en in 1920 Wollewevestrat 5. De eigenaar was W. Besselsen, de huurder Chr. van Straaten - kastelein.

wordt ter overname aangeboden.

Vervolgens vraagt de winkelier Christoffel van Straten een vergunning aan "tot verkoop van sterke drank in het klein in het beneden-voorlokaal van de woning, staande in de Wolleweverstraat, wijk C no. 102".

Aan bakker Arend Fijnvandraat is een vergunning verleend om zijn broodbakkerij te verplaatsen naar het perceel sectie E no. 401 in de Grote Poortstraat.

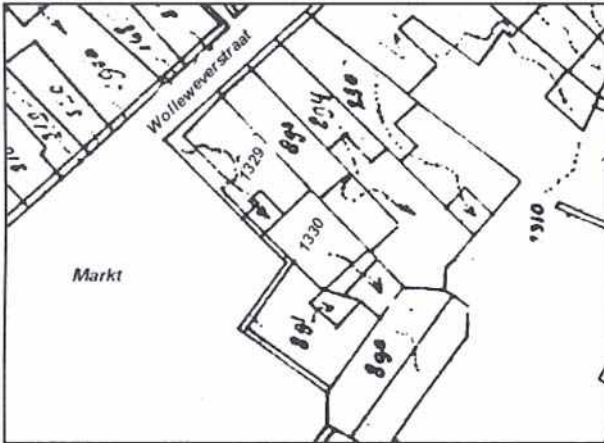

Sectie E nr. 401 is nu Grote Poortstraat 3.

Het er naast liggende pand (E-405) was sinds 1865 van de vader, Evert Fijnvandraat, eveneens bakker van beroep.

Dat pand koopt Arend in 1925 van zijn vader. (redactie)

G.H. Ruiters vraagt vergunning voor "het aanbrengen van een dubbelen heetelucht-oven" in het perceel uitkomende aan de Markt, sectie E -1330. Deze bakker (hij noemt zich confiseur) levert o.a. "Pinksterhammen, verschillende gebakken zoals Mokkataart, Hardeweener, Relicheuse, Fin de Siècle en Oeils de Boeufs".

E-894 in de Wolleweverstraat was al sinds 1865 een bakkerswinkel.

Sectie E-1330 zal de bakkerij zijn geweest.

Het geheel werd in 1934 verkocht aan Giljam Goetheer, banketbakker uit Wolphaertsdijk.

Er zijn nog al wat bakkers in de stad. In een mededeling worden genoemd W. de Vroom, G.H. Ruiters, G. Groenestein, W.J.F. van Wely, J. Koot, J. Bonhoff, H. Windemulder, W. Tweehuizen, G.J. Krop, D.J. Verbeek, A. Kluiver Gzn., H. de Groot en A. Fijnvandraat. Gezamenlijk maken zij hun begunstigers bekend, dat zij besloten hebben "op aandrang van hunne gezamenlijke bedienden voortaan de 2e feestdagen niet meer te bakken, noch brood aan huis te bezorgen".

Op 7 april is een half uur uit de kust een praam gesignaleerd met de noodvlag in top. Hij wordt naar de haven gesleept, maar omdat hij te zwaar met stenen beladen is, raakt hij daar vast. Dezelfde dag vindt er voor de kust een ongeluk plaats, dat het leven kost aan de 40-jarige Hendrik Bakker. Door een vloedgolf in de zeilboot, waarmee zij netten aan de kust wilden uitzetten, is hij overboord geslagen. Later is zijn lichaam ten westen van het Sophia-badhuis aangespoeld. Zijn mede-opvarende A.J. de Ridder is gered door G. Foppen Azn., die zich voor een reddingspoging direct met zijn schip in zee begaf. Reeds drie broers van het slachtoffer verloren ook op zee het leven, zo is te lezen. Het gaat in het voorjaar trouwens ook verder niet zo goed met de visserij; garnalen en ansjovis worden bijna niet gevangen.

Op Paasmaandag, 13 april, heeft de "Paaschbleek" de nodige mensen op de been gebracht. De geplande parade op 19 april, de verjaardag van prins Hendrik, door het Koloniaal Werfdepot en de Schutterij, gaat niet door i.v.m. "de mindere geoefendheid der manschappen".

Er is weinig belangstelling voor de uitvoering van de zangvereniging. "Euterpe".

Het treurige weer van midden april - en dat na de warmste lentemaand maart sinds 1848 - heeft de opkomst nadelig beïnvloed, zo meent de krant. Bij de stormen die gewoed hebben zijn op de Zuiderzee 17 mensen verdronken.

Gemeenteraad

Op 14 april wordt de school voor uitgebreid en meer uitgebreid lager onder-wijs geopend. Een schoolkwestie zorgt voor het opwaaien van het nodige stof. Het gemeenteraadslid Gangel, die tevens schoolopziener is, heeft in de raad een enigszins laatdunkende opmerking gemaakt over de hand-werklessen. Naar aanleiding hiervan schrijft een zekere heer Maas - zijn vrouw is lid van de plaatselijke commissie van toezicht op het Lager Onderwijs - in een ingezonden brief het optreden van Gangel zeer te betreuren, vooral met het oog "op het hooghouden van het prestige der autoriteiten". Gangel ondermijnt naar zijn mening het wettelijk gezag, "een revolutionaire handelwijze van een schoolopziener, tevens raadslid". Mevr. Maas neemt ontslag als commissielid, waarna de heer L. Verveen, president van deze commissie, ook zijn ontslag aanbiedt. Dit maakt enkele nieuwe benoemingen noodzakelijk, maar door opmerkingen als van Gangel zal bijna niemand dit werk meer op zich willen nemen, zo vreest Maas. Volgens het raadslid Kok moet Gangel maar proberen de zaak op te lossen.

In 1903 zijn de raadsleden Van Daalen, Gangel, Stute, Van Zalingen en Kok aftredend. Begin april wordt er al een stembureau benoemd om in juni dubbeltallen te kunnen stellen. Maar voor het zover is, kondigt de 80-jarige wethouder Grevers i.v.m. zijn hoge leeftijd zijn aftreden aan. Op 30 april zal er een nieuwe wethouder gekozen worden, maar deze vergadering wordt verdaagd i.v.m. het overlijden van wethouder Grevers op 27 april. Grevers, afkomstig uit Doesburg, heeft 27 jaar in Harderwijk gewoond. In 1881 is hij gepensioneerd als kapitein van het Koloniaal Werfdepot, een jaar later werd hij raadslid en vanaf 1886 is hij wethouder geweest. Daarnaast fungeerde hij van 1882 tot 1894 als commandant van de dienstdoende schutterij.

De leden van de kiesver. Gemeentebelang hebben voor een kandidaat-raadslid de keus tussen Z. van Raalten en L. van Esveld. De eerstgenoem-

de wordt gekozen, in de verwachting dat de ander bij de volgende grote verkiezing wel aan bod zal komen.

De A.R.-kiesvereniging stelt B. Goosens kandidaat, maar deze krijgt slechts 137 van de 438 stemmen, zodat Van Raalten met 301 stemmen het nieuwe raadslid wordt. De heer Neeb wordt als wethouder gekozen, maar na een beraad van enkele dagen bedankt hij. Hierop volgt de verkiezing van de heer Veen Valck, die zijn benoeming aanneemt.

Burgemeester Kempers en zijn echtgenote laten via de krant weten, dat zij gaarne bezoeken zullen ontvangen op de vier zondagen van de maand juni. Verder verschijnt er van hem een - ambtelijke - waarschuwing dat "het verboden is, voor zichzelf of anderen handelende, openbare vermakelijkheden te geven, of bijeenkomsten tot ontspanning en vermaak - voor het publiek om niet of tegen betaling toegankelijk - te doen houden, zulks te doen zonder vergunning van den Burgemeester (volgens artikel 137 der algemene politieverordening)".

Raadslid Van Uchelen komt nog eens terug op een eerder door hem gedaan verzoek om de vergaderingen 's middags of 's avonds te houden. Hierop laat de voorzitter (burgemeester Kempers dus) weten, dat de Burgemeester de tijd bepaalt. Als anderen dat gaan doen is er een conflict met de wet. Op Hemelvaartsdag begeeft Kempers zich buiten de gemeente als spreker op een meeting van de Nationale. Chr. Geheel Onthouders Vereniging in Steenwijk. Oud-burgemeester Elias, nu de burgervader van Zaan-dam, mag in die hoedanigheid zelfs met een wethouder naar Sint Peters-burg, om daar het 200-jarig bestaan van de stad mee te maken, maar zij bedanken voor de eer, zo wordt gemeld.

Kuipwal met Bleekgracht omstreeks 1900 op een ansichtkaart van Wuestman

Raadslid Koopsen vraagt aandacht voor de reiniging van de grachten en "voor de desolaten toestand van de Bleek, buiten de Luttekepoort", vooral nu de entree aan de Smeepoort zo opgeknapt is. Steeds na de zg. Paasch-bleek is het terrein een ruïne en een schande voor de stad. Van Uchelen vraagt zich af of de pachter wel het recht heeft de Bleek af te staan "voor zulk een heidenschen rommel, waarbij zulk een onzedelijk gejoel en getier". Hij vindt dit geen pas geven op een christelijke feestdag. De burgemeester begrijpt de bedoeling van Van Uchelen en zegt toe, dat B&W ter gelegener tijd aan zijn wenken zullen denken.

De heer A.C.J. Vtringa vraagt vergunning een boom te rooien op de hem in erfpacht gegeven Kleine Plantage. Er komt een gunstig advies van B&W, "daar het hun blijkt dat het kan geschieden zonder nadeel voor de gemeen-te en in de verwachting dat de keurige aanleg van het terrein het aanzien van de entree onzer gemeente nog zal verfraaien". Het rooien zal geschieden onder toezicht van de gemeente, maar voor rekening van de erfpachter. De verbetering, die door raadslid Koopsen genoemd is, betreft de verwijdering van overbodige paaltjes met ijzerdraad bij de Smeepoort; hierdoor is de ingang veel ruimer en fraaier geworden. Ook de zuivering van de grachten, waar Koopsen om gevraagd heeft, is "met bekwame spoed ter hand genomen, zodat de wandeling langs de singels aan aantrekkelijkheid heeft gewonnen".

Op de gemeenteweide is het vee weer toegelaten, t.w. 212 koeien, 22 pinken en 8 paarden. Er is discussie over de prijzen geweest; voor een kalf of pink geldt een bedrag van fl. 15.= maar voor zowel koeien als paarden zou fl. 25.= betaald moeten worden. Dit vindt men te hoog, waarop het bedrag voor koeien op fl. 18.= vastgesteld wordt. Koopsen vreest dat de koeien niet genoeg krijgen als veel paarden worden toegelaten. Volgens de voorzitter is daarom de prijs voor een paard hoger gesteld. Een ander meent dat dit niet billijk is, omdat eerst de koeien de weide afgrazen en daarna pas de paarden. Het mag niet baten, want de prijs voor een paard blijft fl. 25.= In totaal worden er 25 dieren minder ingeschaard dan in 1902.

Tot slot nog een berichtje over een naamloze vennootschap uit die tijd: Op 2 mei wordt op het kantoor van notaris Neeb de algemene vergadering van aandeelhouders van de N.V. "Kromme Mheen en Lange El" gehouden.

Vroeger kon je aan de voornamen van de kinderen zien, wie hun grootouders waren. Ze werden immers vernoemd naar opa, oma, ooms en tante. Dit was een wett van Medea en Perzen. Was degene, die het waagde zijn eerstgeborene aan andere namen te geven. Ruucht in de familie was dan vaak het gevolg.

Er waren wel regels: De eerstgeborene zoon werd genoemd naar opa van vaders kant. Was de eerstgeborene een meisje, dan kocht mama van moederskant in aanmerking. Er werd wel eens van afgeweken, bv. als één van beide grootouders al overleden was. 't Gevoel was, dat er soms in één gezicht twee "Jantjes" of twee "Hendriksjes" waren, vooral beide opa's Jan of de oma's Hendriksje heetten. Dat was wel eens hard, maar men maakte het makkelijk door één van de kinderen bijv. Jannes of Hainje te noemen. Er lag ook wel iets hardigs in die vernoeming. Het kind kreeg de naam van opa, maar er zat vast wel eens iets van zijn karakter in. 't Waren immers oet gedeeltelijk zijn gewoel.

Veel van onze Nederlanders namen zijn van oorsprong Germaans. Die van voorouders geven hun kinderen namen die een betekenis bezaten. Om maar bij Hendrik te blijven volgens "van der Schuer" zou de naam uit twee delen bestaan n.l. Hainhain en rik. Hain is zoete als "woonplaats" en rik = rijk, machtig. Degene die zijn zoon in de oudheid die naam gaf, wensde hem een machtige of rijke woonplaats toe.

Hin Jan is het een ander gewoel, Jan is afgeleid (dit alles volgens "van der Schuer") van Johannes en dat betekent: God is genedig.

In deze tijd horen we vaak buitenlandske namen. Je kent de betekenis niet meer en eenlijk gezegd vind ik es vaak niet bij het kind passen. Een kind Hollandse kind met een Afrikaanse naam, dat staat toch niet. En wat is er mis met onze Hollandse namen? Maar gelukkig heeft ons in een vrij land. M'n man en ik hebben onze kinderen niet allemaal vernoemd, maar wel gelaten wat de betekenis was. Toen Karel onze oudste dochter banger bij de burgerlijen stond es zal, dat we haar "Iris" wilden noemen. konk de ambtenaar bedenkelijk en moed om in n.l.rikkel hoeken snuffelen, of dat wel mocht. (Iris betekent oogappel, of regenboog).

En nu onderstaande kwartierstaat:¹

't Gaat hier om Lotje Hamstra en haar broers en zusjes. Waarom nou Lotje? Haar verre voormoeder heette toch Charlotte (is afgeleid van het franse woord voor Karel = Charles). Waarschijnlijk werd ze Lotje genoemd.

Generatie

- 1a Lotje HAMSTRA, geboren op 23-03-1937 te Harderwijk. Gehuwd op 29-05-1957 te Harderwijk met Jan den UIL, geboren op 08-11-1934 te Ermelo/Leuvenum.
- 1b Hermanus HAMSTRA, geboren op 22-12-1939 te Harderwijk.
- 1c Jan HAMSTRA, geboren op 27-02-1942 te Harderwijk.
- 1d Francina Johanna HAMSTRA, geboren op 27-04-1945 te Harderwijk. Gehuwd op 10-09-1965 te Harderwijk met Aalt HOOGLAND, geboren op 26-04-1939 te Oldebroek.
- 1e Coenraad HAMSTRA, geboren op 10-09-1952 te Harderwijk. Gehuwd op 26-11-1976 te Harderwijk met Hendrikje JACOBS, geboren op 08-01-1957 te Hierden.

Generatie II

- 2 Gerrit HAMSTRA, bouwvakarbeider, geboren op 21-04-1904 te Harderwijk, overleden op 02-03-1955 te Harderwijk. Gehuwd op 07-10-1936 te Harderwijk met
- 3 Petronella van ARK, geboren op 23-09-1917 te Harderwijk.

Generatie III

- 4 Jan Jacobus HAMSTRA, arbeider, geboren op 08-11-1857 te Harderwijk, overleden op 02-12-1938 te Harderwijk, begraven op 05-12-1938 te Harderwijk. Gehuwd op 17-01-1883 te Harderwijk met
- 5 Lotje van ARK, geboren op 02-09-1860 te Harderwijk, overleden op 25-04-1935 te Harderwijk, begraven op 29-04-1935 te Harderwijk.
- 6 Hermanus van ARK, geboren op 28-01-1891 te Harderwijk, overleden op 12-11-1949 te Harderwijk. Gehuwd op 28-04-1915 te Harderwijk met
- 7 Francina Johanna van BIJSTEREN, geboren op 07-03-1892 te Harderwijk, overleden op 13-02-1978 te Harderwijk.

Generatie IV

- 8 Jan HAMSTRA, arbeider, geboren op 16-06-1814 te Harderwijk, overleden op 27-01-1900 te Harderwijk. Gehuwd op 27-05-1840 te Harderwijk met
- 9 Klaasje van 't PAD, geboren op 15-09-1819 te Harderwijk (gezindte: Ned.Herv.), overleden op 08-02-1893 te Harderwijk.

- 10 Hermanus van ARK, landbouwer, geboren op 21-02-1829 te Harderwijk, overleden op 10-08-1899 te Harderwijk. Gehuwd op 31-08-1859 te Harderwijk met
- 11 Hermina JANSEN, geboren op 22-08-1839 te Harderwijk, overleden op 24-12-1925 te Harderwijk. Gehuwd (2) met Kornelis MEEBOER, landbouwer, geboren op 09-06-1840 te Harderwijk, overleden op 02-01-1912 te Harderwijk.
- 12 Hermanus van ARK, arbeider, geboren op 13-01-1866 te Harderwijk, overleden op 18-02-1947 te Harderwijk.
Gehuwd (2) op 06-09-1916 te Harderwijk met Lubbertje van BIJSTEREN, geboren op 24-10-1863 te Harderwijk. Lubbertje vertrekt op 04-06-1918 met haar kinderen uit haar eerste huwelijk naar Zaandam, ze kwam op 02-07-1918 terug naar Harderwijk maar vertrok 11-10-1918 weer naar Zaandam.
Gehuwd (1) op 22-05-1889 te Harderwijk met:.
- 13 Jannetje van den BRINK, geboren op 13-04-1865 te Harderwijk, overleden op 12-11-1903 te Harderwijk.
- 14 Thijs van BIJSTEREN, arbeider, geboren op 20-12-1860 te Harderwijk, overleden op 13-12-1940 te Harderwijk, begraven op 16-12-1940 te Harderwijk. Gehuwd op 30-07-1890 te Harderwijk met
- 15 Petronella BESSELS, geboren op 03-11-1864 te Harderwijk, overleden op 10-05-1936 te Harderwijk.

Generatie V

- 16 Coenraad HAMSTRA, arbeider, doodgraver, gedoopt (Ned.Herv.) op 17-09-1786 te Harderwijk, overleden op 29-03-1857 te Harderwijk (zijn graf is er nog steeds!) . Gehuwd (2) op 29-03-1827 te Harderwijk met Evertje AARTSEN, geboren op 25-12-1789 te Staverden, gedoopt (Ned.Herv.) op 27-12-1789 te Staverden, overleden op 05-01-1874 te Harderwijk. Gehuwd (1) op 25-10-1807 te Harderwijk met
- 17 Grietje MARTENS, geboren op 08-08-1781 te Ermelo, gedoopt (Ned.Herv.) op 12-08-1781 te Ermelo, overleden op 26-01-1826 te Harderwijk.
- 18 Willem Peters van 't PAD, daghuurder, geboren op 27-04-1799 te Harderwijk, gedoopt (Ned.Herv.) op 02-05-1799 te Harderwijk, overleden op 12-12-1874 te Harderwijk. Gehuwd op 05-02-1819 te Harderwijk met
- 19 Neeltje GERRITSEN, geboren op 28-12-1797 te Harderwijk, gedoopt (Ned.Herv.) op 11-01-1798 te Harderwijk, overleden op 31-08-1869 te Harderwijk.

- 20 Johannes van ARK, mandenmaker, geboren op 18-05-1790 te Harderwijk, gedoopt (Ned.Herv.) op 20-05-1790 te Harderwijk, overleden op 03-07-1845 te Harderwijk. Gehuwd op 26-07-1811 te Harderwijk met
- 21 Charlotte Catharina KUNEMAN, gedoopt (Ned.Herv.) op 29-02-1784 te Amsterdam, overleden op 9-07-1868 te Harderwijk.
- 22 Gerrit JANSEN, schutter, arbeider, geboren op 10-07-1804 te Harderwijk, gedoopt (Ned.Herv.) op 19-07-1804 te Harderwijk, overleden op 31-03-1865 te Harderwijk. Gehuwd op 17-05-1837 te Harderwijk met
- 23 Gerrijten GIJSBERTSE, geboren op 30-08-1811 te Harderwijk, overleden op 07-05-1888 te Harderwijk.
- 24 = 10 Hermanus van ARK.
- 25 = 11 Hermina JANSEN.
- 26 Gerrit van den BRINK, daghuurder, geboren op 08-05-1833 te Harderwijk, overleden op 02-06-1899 te Harderwijk. Gehuwd op 18-12-1861 te Harderwijk met
- 27 Geertje van de VUSSE, geboren op 24-03-1826 te Doornspijk, overleden op 02-11-1882 te Harderwijk.
- 28 Jan van BIJSTEREN, arbeider, geboren op 13-10-1828 te Harderwijk (gezindte: Ned.Herv.), overleden op 20-11-1918 te Harderwijk. Gehuwd op 19-04-1854 te Harderwijk met
- 29 Francina Johanna de VENTE, geboren op 15-02-1829 te Harderwijk, overleden op 25-06-1916 te Harderwijk.
- 30 Teunis BESSELSSEN, daghuurder, geboren op 12-11-1838 te Harderwijk, overleden op 21-08-1910 te Harderwijk. Gehuwd op 24-08-1864 te Harderwijk met
- 31 Reijntje REIJERS, geboren op 25-10-1842 te Harderwijk, overleden op 28-05-1896 te Harderwijk.

Een kwartierstaat is een lijst van voorouders, beginnende bij jezelf als nr. 1. Vader en moeder zijn 2 en 3. De ouders van Pa zijn 4 en 5, en van Ma dus 6 en 7. Door de nummers te verdubbelen krijg je dus de ouders waarbij de man altijd een even nummer is en de vrouw oneven. Iedere generatie verdubbelt het aantal personen. Na 25 generaties heb je al ruim 16 miljoen voorouders!

Samenstelling bestuur, werkgroepen en meewerkende leden

Bestuur:		postcode	telf.	functie
N.C.R. de Jong	Beethovenreed 13	3845 AR	42 13 42	voorzitter
S.P.J. Schoneveld-Jansen	Rooseveltlaan 4	3844 AJ	41 46 01	secretaris
K.Chr. Uittien	J.P.Heyelaan 58	3842 CL	41 44 31	penningm.
R.van der Schaaff	Ln.der Ver.Naties 9	3844 AD	41 36 13	excursies
J. de Groot	Stationslaan 129	3841 CZ	42 82 72	excursies
C.S.E. Muiser	Rietgorsmeen 53	3844 ZL	42 81 37	P.R.

Redactie:				
R.K.S. Beute	Smeepoortenbrink 17	3841 EZ	41 62 63	hfd.red.
G. Verwijs-ten Hove	Friesebracht 13	3841 GM	42 06 93	lid
A.J.F. Numan	Venkel 24, Dronten		0321-338212	spec.ed.
K.Chr. Uittien	J.P.Heyelaan 58	3842 CL	41 44 31	lid

Bibliotheek				
G. Berends	Rederijkerstraat 8	3842 JT	41 34 98	

Ledenadministratie				
K.Chr. Uittien	J.P.Heyelaan 58	3842 CL	41 44 31	

Werkgroep archeologie:				
N.C.R. de Jong	Beethovenreed 13	3845 AR	42 13 42	voorzitter
W.D. Grimm	Bunschotermeen 33	3844 HE	41 86 61	lid
namens de Archeologische Werkgroep Nederland:				
H.W. Stuurman	Rietgorsmeen 74	3844 ZV	43 48 78	lid

Werkgroep genealogie:				
J. Duinkerken	De Veste 16-12, Lelystad		0320-215501	adviseur
G. Verwijs-ten Hove	Friesebracht 13	3841 GM	42 06 93	lid
R. van Sonnen-Kost	Middenlaan 9	3843 BA	41 59 48	lid
A. Jansen	Nassaulaan 5, Ermelo	3851 XZ	55 16 03	lid
J.J. Pettinga	Emdenmeen 14	3844 EC	41 64 16	lid
Fam. Uittien	J.P.Heyelaan 58	3842 CL	41 44 31	lid

Werkgroep Kroniek van Harderwijk:				
J.J.H. Kooiman	Smeepoortstraat 20	3841 EJ	41 96 38	voorz.
G. Verwijs-ten Hove	Friesebracht 13	3841 GM	42 06 93	lid

Werkgroep Open Monumentendag				
N.C.R. de Jong	Beethovenreed 13	3845 AR	42 13 42	voorzitter
mevr.R. Poolen-Brouwer.	Kruisweg 4	3849 WA	41 73 24	lid
R. van der Schaaff	Ln.der Ver.Naties 9	3844 AD	41 36 13	lid
K.Chr. Uittien	J.P.Heyelaan 58	3842 CL	41 44 31	lid
Namens het Stadsgilde:	Mevr. A. Philipsen			

Werkgroep Excursies

J.C. de Groot	Stationslaan 165	3844 GD	42 82 72	voorzitter
R. van der Schaaff	Ln.der Ver.Naties 9	3844 AD	41 36 13	lid
A.J.F. Numan	Venkel 24, Dronten		0321-338212	lid

Werkgroep Beeldmateriaal

R.K.S. Beute	Smeepoortenbrink 17	3841 EZ	41 62 63	

Werkgroep Website

K.Chr. Uittien	J.P.Heyelaan 58	3842 CL	41 44 31	

Werkgroep Redactiecommissie "Harderwijkreeks"

J.J.H. Kooiman	Smeepoortstraat 20	3841 EJ	41 96 38	
J.P.H. van Valderen	Munsplein 21	3841 EE	43 07 44	

Werkgroep Verspreiding Vittepraetje

hoofddistributeur	G. Berends	Rederijkerstraat 8	41 34 98	

verspreiders

wijk	naam	adres	telefoon
1 = Stadsweide	B. Karssen	Gruttomeen 39	42 10 73
2 = Slingerbos	mevr. C.Deitmers	Churchilllaan 47	41 51 55
3 = Wittenh./Veldkamp	mevr. de Vries	Rooseveltlaan 24	
4 = De Stad	J.J.H. Kooiman	Smeepoortstraat 20	41 96 38
5 = Stadsdennen	H. Schaaf	Guido Gezellelaan 4	41 43 38
6 = Stationslaan	R. v.d.Schaaff	Laan der VN 9	41 36 13
7 = Zeebuurt	L. Postma	Hendric Stevinstraat 8	41 51 78
8 = Hierden	mevr. Messerschmidt	Zuiderzeestraatweg 61	45 21 83
9 = Ermelo	T. Goossens	De Acht Schepel 18	55 42 76
10 = Frankrijk	B.A.M.M.v.d.Voordt	Kuulekamp 6	41 96 15
11 = Drielanden	N.C.R. de Jong	Beethovendreef 13	42 13 42
12 = Ceintuurbaan	Fam. A. Kuper	Korhoenlaan 1-17	43 23 42
14 = Vissersbuurt	Mevr. E. Beute-Oskam	Smeepoortenbrink 17	41 62 63
15 = Friesegracht	M. van Briekhoven	Friesegracht 7	41 51 73

reserve-verspreiders Harderwijk

J.C. Bood	Bachdreef 239	43 36 92
A. den Oudsten	Burg. Numanlaan 24	42 06 45
H. Skora	Churchill-laan 2	41 53 97
Fam. Uittien	J.P.Heyellaan 58	41 44 31
Mevr. J. Spaan-Foppen	Da Costastraat 11	41 55 64

reserve-verspreiders Hierden

B. Rutgers	Duinlaan 7.o. 19	45 20 61
Mevr. de Gans	Beekweg 8	45 21 06
L.W. Warmenhoven	Oostermheenweg 16	45 19 05